

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

Moeder en kind (1967) van Alice Neel: De creatie van een feministisch icoon

Een zoektocht in de literatuur naar *Moeder en kind* (1967) door Alice Neel

Chris Vandegehuchte

Alice Neel. *Moeder en kind (Nancy and Olivia)*, 1967.

Olieverf op doek, 99,7 x 91,4 cm.

Collectie Diane and David Goldschmidt. Foto credit: Lee Fatherree, Estate of Alice Neel.¹

¹ Kunstmuseum Den Haag, "Alice Neel, schilder van de ziel", geraadpleegd 9 april 2020
<https://www.kunstmuseum.nl/nl/tentoonstellingen/alice-neel>

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

Inleiding

Tijdens een interview in 1972 met Cindy Nemser [Amerikaanse kunsthistorica en oprichtster van het Feminist Art Journal] zei de Amerikaanse portretkunstenares Alice Neel (1900 - 1984): "My mother used to say to me, "I don't know what you expect to do; you're only a girl." But this, instead of destroying me, made me more ambitious because I'd think, you know, I'll show them, I'll show her, I'll show everybody."²³

Wat is er sindsdien veel veranderd. Wat hebben wij vrouwen en meisjes van deze tijd veel te danken aan rolmodellen zoals Alice Neel en andere vrouwen die zich hebben hard gemaakt voor gendergelijkheid en empowerment van vrouwen. Zelf ben ik opgegroeid eind jaren tachtig, een periode waarin het woord 'feminisme' een soort negatieve bijklank had. In haar recensie over *Dolle mythes* van Linda Duits verklaart Sandra Heerma Voss dit sentiment als volgt :

De backlash van de 'postfeministische' jaren negentig kwam deels voort uit angst om met dit beeld geassocieerd te worden. En zo veel viel er toch ook niet meer te emanciperen? In Nederland kon en mocht een vrouw alles worden. Twintig jaar nadien voelen hun dochters zich echter 'relatief benadeeld[...]'.⁴

Dat dit inderdaad zo is, bewijzen de vele eettafel discussies met mijn queer-feministische dochter en haar vriendinnen. Het was voor mij de aanleiding om mij in het onderwerp te verdiepen en als kunstenaar uitte zich dat in eerste instantie in het bestuderen van werk van

² "Cindy Nemser," Wikipedia, geraadpleegd op 9 april 2020, https://en.wikipedia.org/wiki/Cindy_Nemser.

³ Zoe Goldman, "Recording Artists, season one, Radical women, Alice Neel Viva la Mujer," *Getty Education. Getty Conservation Research Foundation Museum*, Los Angeles, geraadpleegd op 9 april 2020, <https://www.getty.edu/recordingartists/season-1/neel/>.

Original interviews: Cindy Nemser interview with Alice Neel, August 2, 1971, box 20, C29a-b, Cindy Nemser papers, 2013.M.21, Getty Research Institute; Cindy Nemser interview with Alice Neel, May 14, 1975, box 27, R37a-b, Cindy Nemser papers, 2013.M.21, Getty Research Institute

⁴ Sandra Heerma van Voss, "Handboek voor de ambitieuze feminist," *NRC Handelsblad*, 14 juli (2017) <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/07/14/dames-zit-toch-niet-zo-op-elkaar-te-vitten-12016522-a1566616>

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

feministische kunstenaars als Alice Neel en Paula Rego. In één van de boeken *Alice Neel Painted Truths* werd ik gegrepen door het intrigerende werk *Moeder en kind (1967)*.⁵

Afbeelding 1: *Moeder en kind*, Nancy en Olivia bewerkt voorzien van kijkrichtingslijnen door Chris Vandegehuchte

Op dit schilderij zien we een vrouw met een baby met op de achtergrond een wankel tafeltje met een waterkruik. De vrouw zit kruislings op een witte stoel en drukt de baby tegen zich aan. Wat het meest in het oog springt is de blik van de vrouw en de baby. Beiden kijken je namelijk met grote ogen aan. De baby staat centraal in het werk. Dit wordt benadrukt door de lijnwerking in de compositie, zoals de dikkere omlijsting van de deur op de middellijn, de hoek van het gammele tafeltje, de stand van de leuning en de poten van de stoel en de contourlijnen van de kin. Het kleurgebruik symboliseert de gemoedstoestand van de moeder, hetgeen treffend wordt omschreven in de tentoonstellingscatalogus van *Double Vision*:

The pasty skin of the mother is less vibrant than that of the baby and the sickly green color from the mother's dress creeps into the shadows of her face and legs [...] a mother trying to calm her agitation of the unavoidable labors that she will face in raising her child in an uncertain world.⁶

⁵Jeremy Lewison, Barry Walker, Tamer Garb en Robert Storr, *Alice Neel Painted Truths*. Tent. Cat. Houston, The museum of Fine Arts, 21 maart – 13 juni 2010 (Houston: The Museum of Fine Arts, 2010), 222.

⁶Bethany Lucy Lyon '15. "Perceptions" in *Double vision, Woman as Image and Imagemaker*. Ten. Cat. Genève, New York, The Davis Gallery at Houghton House, 2012 (Geneva, New York: Hobart and William Smith Colleges, 2012), 41. https://www.hws.edu/academics/davisgallery/pdf/double_vision.pdf

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

Een confronterende visualisatie van het prille moederschap, dat refereert naar een herkenbaar, maar niet erkend sentiment, want jonge moeders horen nu eenmaal op een roze wolk te zitten. In de tentoonstellingscatalogus *Alice Neel Painted Truths* schrijft Jeremy Lewison [kunsthistoricus, oud directeur collections van de Tate Gallery, onafhankelijk curator en adviseur van de Alice Neel Estate] dat dit specifieke schilderij werd uitgeroepen tot “[...] an icon for the first wave of feminism in the United States”.⁷⁸

Deze uitspraak triggerde mijn nieuwsgierigheid en stimuleerde mij om op zoek te gaan naar wat ik in de literatuur kan terugvinden over dit schilderij, hoe men dit koppelt aan de eerste feministische golf in de Verenigde Staten en waarom?

Zoektocht in de literatuur

Met *Alice Neel Painted Truths* als uitgangspunt ben ik Via CataloguePlus op zoek gegaan naar informatie over Alice Neel, haar relatie tot het moederschap, het belang van haar moederkindportretten en haar rol in het feminisme.⁹ Het essay van dr. Denise Bauer in de *NWSA Journal* “Alice Neel’s Portraits of Mother Work”, kwam als eerste naar voor¹⁰¹¹. In dat essay gaat zij dieper in op het belang van Neel’s moederkindportretten binnen het feminisme, zo ook *Moeder en kind* uit 1967. Dit essay heb ik daarom gekozen als uitgangspunt voor mijn literatuuronderzoek. Via het essay “Alice Neel and Me” van Mary D. Garrard kreeg ik een genuanceerder beeld van Neel haar rol binnen het feminisme en haar adoptie als idool door de feministische beweging.¹²¹³ In de literatuur wordt veel gerefereerd feministische kunstcritici als Cindy Nemser, Linda Nochlin en Patricia Hill. Zij hadden veel informatie uit eerste hand omdat zij voor Neel poseerden en haar bovendien hebben

⁷ Jeremy Lewison, “Jeremy Lewison,” Geraadpleegd 9 april 2020, <https://www.jeremylewison.co.uk/about>

⁸ Jeremy Lewison, *Painted Truths*, 222.

⁹ Jeremy Lewison, *Painted Truths*.

¹⁰ The culinary institute of America, “Faculty bio: dr. Denise Bauer,” geraadpleegd 10 juni 2020, <https://www.ciachef.edu/denise-bauer/>

¹¹ Denise Bauer. “Alice Neel’s Portraits of Mother Work” *NWSA Journal*, Vol. 14, No. 2 (zomer, 2002):102-120 <https://www.jstor.org/stable/4316894>

¹² “Mary Garrard”, Wikipedia, geraadpleegd 10 juni 2020, https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Garrard

¹³ Mary D. Garrard, “Alice Neel and me” *Woman’s Art Journal*, Vol. 27, No. 2 (herfst – winter, 2006):3-7 <https://www.jstor.org/stable/20358083>

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

geïnterviewd. Hun interviews en boeken vormen ook een belangrijke bron van informatie. Door te googelen op het schilderij *Moeder en Kind* kwam ik o.a. terecht bij de podcast *Alice Neel, Viva la muyer*, het essay "Creation of a Myth" van kunsthistorica dr. Pamela Allara, de tentoonstellings-catalogus *Alice Double vision, woman as image and imagemaker* en diverse recensies over tentoonstellingen van Alice Neel.¹⁴¹⁵¹⁶¹⁷ Om een beter inzicht te krijgen in de verschillen tussen de eerste en tweede golf feminisme, de functie van de kunst en het belang van het moederschap daarbinnen heb ik algemene literatuur over kunst en feminisme geraadpleegd. Het merendeel paraphraseer ik niet in dit literatuuronderzoek.

Wie is Alice Neel?

Alice Neel (1900 – 1984) werd bekend door haar portretten van familie, vrienden, dichters, kunstenaars en kunstcritici. Na haar studie aan de Philadelphia School of Design for Women verhuisde ze met haar man, de Cubaanse kunstenaar Carlos Enriquez, naar New York. Ze kregen twee dochters. De oudste overleed aan difterie en Isabetta werd door Carlos meegenomen naar Cuba en daar bij zijn ouders achtergelaten. Hierdoor stortte Alice Neel mentaal in en moest ze worden opgenomen. *Degenerated madonna* (1930) (afb. 3) en *Well baby clinic* (1928) (afb. 4) reflecteerden haar desperate gemoedstoestand in die periode.¹⁸¹⁹ Na haar herstel verhuisde ze naar Greenwich Village. Daar werd de intellectuele voedingsbodem gelegd voor haar sociale bewustzijn en politiek engagement.²⁰ Om de armoede tegen

¹⁴ Brandeis University, "Pamela Allara", geraadpleegd op 9 juni 2020, <https://www.brandeis.edu/facultyguide/person.html?emplid=ed733741354464ab9a564ae9f8b6d3d8918fc1e6>

¹⁵ <https://www.getty.edu/recordingartists/season-1/neel/>. Dit is een podcast uitgegeven door de Getty Research Institute waarin Helen Molesworth in gesprek gaat met de kunstenaars/moeders Simone Leigh and Moyra Davey over 2 interviews van Cindy Nemser met Alice Neel (1971 en 1975).

¹⁶ Bethany Lucy Lyon '15, "perceptions,".

¹⁷ Pamela Allara, "The creation of a Myth," in *Feminism-Art-Theory, an anthology 1968 – 2000*, ed. Hilary Robinson (Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 2001), 280-288

¹⁸ Jeremy Lewison, *Painted Truths*, 35.

¹⁹ Andreas Beyer, Benedicte Savoy, Wolf Tegethoff, *De Gruyter, Allgemeines Künstler-Lexicon, die Bildenden Künstler aller Zeiten und volker*, Red. Katja Richter (Berlin: Walter de Gruyter GMBH, 2016), band 92: Naselli – Nordgren, 104

²⁰ Denise Bauer, "Mother work", 105.

Chris Vandegehuchte
12881554

12881554Christelvandegehuchte@gmail.com

te gaan schilderde ze in opdracht van de W.P.A. [Work Projects Administration].²¹ Ze deed dit in de vorm van portretten en creëerde hiermee een alternatieve vorm van sociaal realisme.²² Ze had een bohemien levensstijl en kreeg nog 2 zonen van verschillende vaders. In 1938 verhuisde ze naar Spanish Harlem, waar ze de mensen en families in haar omgeving portretteerde. In 1960 verhuisde ze naar de Upper West Side waar haar aandacht verschuift naar protagonisten uit de New Yorkse kunstscene, waaronder toonaangevende feministen, moederkindportretten, zwangere vrouwen en haar familie. Het ongecensureerd visualiseren van het vrouwelijke lichaam en portretten van naakte zwangere vrouwen en moeders en kinderen geeft haar een prominente positie binnen de 'vrouwen bevrijdingsbeweging'.²³ Mede hierdoor neemt vanaf 1970 haar carrière een grote vlucht en krijgt ze haar eerste show in het Whitney in 1974. Ze komt op televisie, reist door Amerika voor lezingen en paneldiscussies en ontvangt in 1979 een prijs van President Carter voor haar bijdrage als vrouw in de kunst.²⁴ In de westerse kunst-geschiedenis wordt zij gezien als één de belangrijkste portretschilders van de 20ste eeuw.²⁵

Afbeelding 3: Alice Neel, *Degenerate Madonna*, 1930. Olieverf op doek, 78,7 x 61 cm. Private collection. Foto credit: Estate of Alice Neel.²⁶

Afbeelding 4: Alice Neel, *Well Clinic*, 1967. Olieverf op doek, 99,7 x 91,4 cm. Collectie Diane and David Goldschmidt. Foto credit: Lee Fatherree, Estate of Alice Neel.²⁷

²¹ Sam Moskowitz, "W.P.A. Anniversary," gepost op 8 April, 2015 in East Village, geraadpleegd op 9 april 2020, <https://gvshp.org/blog/2015/04/08/w-p-a-anniversary/>

²² Pamela Allara, "The creation of a Myth," 281.

²³ Beyer, Andreas, *De Gruyter, Allgemeines Künstler-Lexicon. band 92*: Naselli – Nordgren, 104.

²⁴ Alice Neel - Biography and Legacy, geraadpleegd 10 juni 2020, <https://www.theartstory.org/artist/neel-alice/life-and-legacy/>

²⁵ Beyer, Andreas, *De Gruyter, Allgemeines Künstler-Lexicon. band 92*: Naselli – Nordgren, 104.

²⁶ Alice Neel Estate website, "gallery" geraadpleegd 9 april 2020, <http://www.aliceneel.com/gallery/>

²⁷ Kunstmuseum Den Haag, "Alice Neel, schilder van de ziel." geraadpleegd 9 april 2020, <https://www.kunstmuseum.nl/nl/tentoonstellingen/alice-neel>

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

Nancy and Olivia, 1967

In haar essay "Alice Neel's Portraits of Mother Work" stelt Dr. Denise Bauer "Much of Neel's work is "[...]unmistakably autobiographical."²⁸ Hierbij refereert ze naar Ann Sutherland Harris, die Neel's werk omschrijft als "a kind of diary to the people, events and experiences of her life (1978, n.p.)."²⁹ Ze visualiseerde haar persoonlijke ervaringen met het moederschap en portretteerde de mensen in haar omgeving (buren, vrienden, kunstcritici). Samen vormen ze een soort "[...] Neel family album [...]"³¹ Tussen 1920 en 1980 schilderde zij met tussenpauzes een breed portfolio portretten met als thema moederschap. Met de geboorte van haar eerste kleinkind Olivia hernieuwde haar interesse in het 'madonna en kind genre'.³² *Moeder en kind* uit 1967 was het eerste van die periode.³³ In *Art talk, conversation with 15 women* [gebaseerd op interviews tussen Cindy Nemser en Alice Neel] bevestigde Neel dat ze inderdaad haar schoondochter Nancy met haar eerste kind heeft afgebeeld.³⁴ Nancy woonde vlakbij bij haar schoonmoeder en zij brachten samen de vakanties door in Springlake. In de biografie *Alice Neel* ziet Patricia Hills dit als de één van de redenen waarom Nancy en haar kinderen vaak onderwerp zijn van Neels' latere moederkindportretten. Volgens Hills kon ze het gezin van dichtbij meemaken, waardoor zij de intieme en vaak subtiele aspecten van opvoeden en familieleven kon visualiseren in haar portretten.³⁵ Cindy Nemser beschrijft in *Art talk, conversation with 15 women* de ogen van Nancy als "[...]compelling", waarop Alice Neel dit vertaald als angst "Yes[...]and she looks a little terrified".³⁶ In de biografie beschreef Neel zelf dit nog uitgebreider: "Olivia was three months old and Nancy looks afraid because this was her first child. Olivia was very active. I

²⁸ Denise Bauer, "Mother Work", 102.

²⁹ "Ann Sutherland Harris," Wikipedia, geraadpleegd op 9 juni 2020, https://en.wikipedia.org/wiki/Ann_Sutherland_Harris

³⁰ Denise Bauer, "Mother Work", 104.

³¹ Denise Bauer, "Mother Work", 104.

³² Carolyn Kinder Carr, *Alice Neel: Women* (Michigan: Random House Inc., 2002), 11.

³³ Jeremy Lewison, *Painted Truths*, 215.

³⁴ Cindy Nemser, *Art Talk, Conversation with 15 women artists* (United States: Westview Press, Harper Collins Publishers inc, 1995), 113.

³⁵ Patricia Hills, *Alice Neel* (New York: Harry N. Abrahams, incorporated, 1983), 157, 117.

³⁶ Cindy Nemser, *Art Talk*, 113.

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

painted this in the country on a rainy day in 1967.”³⁷ In *Alice Neel, Painted Truths* vult Jeremy Lewison dit aan: “Here Nancy, as a first-time mother is clearly intimidated by her three-month-old daughter and dazed by the fulltime responsibility of caring for a helpless but demanding and energetic infant.”³⁸ Hij vermeldt bovendien dat Neel zelden stillevens elementen afbeeldde en leidt daar uit af dat het tafeltje en de kruik een symbolische functie vervullen. De waterkruik symboliseert de moederschoot en het wankel tafeltje zou een metafoor zijn voor de fragiele en soms moeilijke taak om het evenwicht te vinden tussen moederschap en vrouw zijn.³⁹ Volgens Karin Haanappel in het *Parijs van Isis* wordt de waterkruik vaker als symbool voor de moederschoot gezien.⁴⁰

In haar review over de retrospectieve van Alice Neel in het Philadelphia Museum of Art in 2001 typeert Daisy Fried Neel als “[...] ambivalent about child-bearing and child-rearing. Neel babies are adorable—and monstrous. Mothers are frazzled or comic, stoic or merely matter-of-fact”.⁴¹ Het schilderij van *Moeder en kind* gebruikt Fried hiervoor als evocatief bewijs:

Nancy is a beautiful young woman in a green mini-dress; Olivia is a delightfully chubby baby. But Nancy, eyes wide, twists sideways on a chair that seems too small for her, anxiously clutching three-month-old Olivia—who has the potato head, crossed eyes, drool mouth, and spastic limbs of a very young baby.⁴²

In *Double Vision, a rediscovery of Female Artists in the Twentieth Century* [verschenen ter ere van de 40ste verjaardag van “Women’s Studies” aan Hobart and William Smith colleges] omschrijft Anne Habecker het werk van Neel als expressionistisch in de manier waarop Neel de vrouw en moeder weergeeft, hoe ze de achtergrond onafgewerkt laat en de moederfiguur met kind, stoel, tafeltje en waterkruik omlijnt zodat ze naar voor komen. De intense blik waarmee moeder en kind de kijker aanstaren, omschrijft ze als ontstellend, alsof Neel haar schoondochter betrapte in haar angst en onzekerheid voor het moederschap en

³⁷ Patricia Hills, *Alice Neel*, 123.

³⁸ Jeremy Lewison, *Painted Truths*, 222.

³⁹ Jeremy Lewison, *Painted Truths*, 222.

⁴⁰ Karin Haanappel, *Het Parijs van Isis*, ((Utrecht: samenwerkende uitgevers VOF, 2010) <https://hetparijsvanisis.wordpress.com/category/hoe-kwam-isis-buiten-egypte/>

⁴¹ Daisy Fried, “Hard-Won Innocence,” *The Three Penny Review* Issue 90 (summer 2002). https://www.threepennyreview.com/samples/fried_su02.html

⁴² Daisy Fried, “Hard-Won Innocence”.

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

bijbehorende verantwoordelijkheid. Volgens Habecker is de moederfiguur in dit werk bezorgd over de toekomst, straalt ze geen tederheid uit, maar onmacht en onrust over hoe ze haar kind moet opvoeden in een onzekere wereld. Volgens haar benadrukte Neel in dit werk de onzekerheid en bezorgdheid, maar onderschreef ze ook de zorg die een moeder heeft voor haar kind.⁴³ In de *Evening Standard* schrijft de kunstcriticus Ben Luke dat dit schilderij de beklemming van het jonge moederschap verbeeldt omdat "In depicting Nancy's embrace of Olivia, Neel captures her love for her child but Nancy's wide eyes and exhausted appearance betray desperation."⁴⁴ In hetzelfde artikel suggereert Luke dat Neel in haar schilderijen zowel de angst en beklemming van haar modellen als die van haarzelf visualiseert.⁴⁵

Alice Neels persoonlijke ervaring met het moederschap

Dat Neels persoonlijke ervaring met het moederschap inderdaad doorschemert in haar werk blijkt uit een citaat van Neel in het referaat van Anne Habecker "I tried to reflect innocently the twentieth century and my feelings and perceptions as a woman."⁴⁶ Hierin stelt Habecker dat 'Moeder en Kind' weliswaar Neel's schoondochter en kleinkind visualiseert, maar dat haar beklemmende uitstraling symbool staat voor de onzekere gevoelens van alle jonge moeders.⁴⁷ Voor de interpretatie van dit werk verwijst zij naar Wendy Becket "[...] all contemporary women know what they do not want, but must be free and live and discover

⁴³ Anne Habecker, "Double vision: a Rediscovery of Female Artists in the Twentieth Century" in *double Vision, Woman as Image and Imagemaker*, Ten. Cat. Geneva, New York, The Davis Gallery at Houghton House, 2012 (Geneva, New York: Hobart and William Smith Colleges, 2012).

https://www.hws.edu/academics/davisgallery/pdf/double_vision.pdf

⁴⁴ Ben Luke, "Alice Neel was the art world's best kept secret", *Evening Standard* 29 June (2010). Een artikel naar aanleiding van 2 tentoonstellingen in London "Alice Neel: Painted Truths" in Whitechapel Gallery en "In the Company of Alice" in Victoria Miro Gallery

<https://www.standard.co.uk/arts/alice-neel-was-the-art-worlds-best-kept-secret-6486162.html>

⁴⁵ Ben Luke, "world's best kept secret"

⁴⁶ Anne Habecker, "Double vision,".

⁴⁷ Anne Habecker, "Double vision,".

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

what they want. The slave can only dream of what he will have after freedom.”⁴⁸ Volgens Denise Bauer was Alice Neel “[...] never silenced, [...], and was unafraid to reveal alongside the tenderness and joy mothers experience, the ambivalences, conflicts, and fears women face as mothers, too.”⁴⁹ Haar keuze om ook de tegenstrijdige gevoelens en angsten van vrouwen weer te geven, komt volgens Bauer voort uit haar eigen ambivalentie over het hebben van kinderen, haar ervaringen als alleenstaande moeder en haar kijk op veranderingen in de rol van moeders doorheen de jaren.⁵⁰ “Her constant struggle between motherhood and artistic ambition made her a shrewd commentator on life as a modern woman.”⁵¹ zegt Ben Luke en werd bevestigd door Neel in haar interview met Hills. Over de geboorte van haar eerste kind zei ze:

I should have had some birth-control thing, because I was then simply an ambitious artist. When people would mewl over little kids I just wanted to paint them, [...] in the beginning I didn't want children, I just got them. But then when she died it was frightful.”⁵²

In relatie tot haar 2de dochter Isabetta omschreef ze dat gevoel als “[...] awful dichotomy: I loved Isabetta, of course I did. But i wanted to paint.”⁵³ Volgens Bauer verwoordde zij op die manier haar zoektocht naar een balans tussen kunstenaarschap en moederschap, wat ze visualiseerde in 2 van haar vroegere werken.⁵⁴ “*Well Clinic* (1928)(Afb. 3) makes my attitude toward childbirth very dubious. I wondered how that women could be so happy, with that little bit of hamburger she is fixing the diaper for.”⁵⁵ zei Neel in een interview met Hills. In de aquarelschets *the intellectual* portretteerde ze zichzelf met 3 armen en 3 benen, in een poging om haar kind onder controle te houden en te participeren in het gesprek met haar

⁴⁸ Anne Habecker, “Double Vision,” (verwijzing naar Wendy Becket. Contemporary Women Artists. New York: Phaidon Press Limited, 1988. Print) https://www.hws.edu/academics/davisgallery/pdf/double_vision.pdf

⁴⁹ Denise Bauer, “Mother Work”, 102.

⁵⁰ Denise Bauer, “Mother Work”, 105.

⁵¹ Ben Luke, “world's best kept secret”,

<https://www.standard.co.uk/arts/alice-neel-was-the-art-worlds-best-kept-secret-6486162.html>

⁵² Patricia Hills, *Alice Neel*, 21.

⁵³ Patricia Hills, *Alice Neel*, 29.

⁵⁴ Denise Bauer, “Mother Work”, 106, 108.

⁵⁵ Patricia Hills, *Alice Neel*, 23.

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

kinderloze vriendin en actrice Fanta Foss.⁵⁶ Volgens Bauer visualiseerde Neel hierin ook haar eigen frustratie over het idee dat je als moeder van een klein kind niet meer in staat bent om over intellectuele onderwerpen te praten.⁵⁷ Na de geboorte van haar 2 zoons verzachtte haar blik op het moederschap. Toch bleef haar ambivalentie met het moederschap zichtbaar in haar werk, wat “[...] can also be read as representative of shifting ideologies around mothering throughout twentieth-century American Culture” zegt Bauer in haar essay.⁵⁸

Afbeelding 5: Alice Neel, *The Intellectual*, 1929. Aquarel op papier, 26,7 x 38,1 cm, Marcia Rafelman. Foto credit:⁵⁹

Feminisme en Neels breuk met het “madonna en kind” genre in de westelijke traditie

In *Moeder en Kind* is die innerlijke strijd ‘het’ onderwerp volgens Bauer. Haar keuze om dit te visualiseren en de manier waarop Neel dit deed is bijzonder omdat zij in staat was die strijd te verbeelden zonder de suprematie van de moeder-kindrelatie aan te tasten. In Nancy, als kersverse moeder, visualiseerde ze dat het verzorgen van een kind geen aangeboren vaardigheid is, maar dat het moet worden aangeleerd gedurende het ouderschap.⁶⁰ Volgens

⁵⁶ Patricia Hills, *Alice Neel*, 26.

⁵⁷ Denise Bauer, “Mother Work”, 106-107.

⁵⁸ Denise Bauer, “Mother Work”, 110.

⁵⁹ Nordiska Akvarellmuseet, *Alice Neel på Nordiska Akvarellmuseet 26 maj - 8 september 2013*, geraadpleegd 10 juni 2020, http://www.mynewsdesk.com/se/nordiska_akvarellmuseet/images/den-intellektuella-the-intellectual-1929-197740

⁶⁰ Denise Bauer, “Mother Work”, 117.

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

Bauer verbeeldde ze de onbewaakte momenten en ervaringen binnen een huiselijke omgeving, maar zonder de idealiserende elementen van de klassiek portretten.⁶¹ Zij liet het moederschap zien zoals het was, aldus Jeremy Lewison.⁶² Hiermee druiste haar werk, waaronder de late moederkindportretten en het schilderij *Moeder en Kind*, in tegen de conventionele manier waarop vrouwelijkheid en moederschap hoorde te worden afgebeeld en ontkrachtten zij volgens Dr. Andrew Hottle [Professor kunstgeschiedenis aan Rowan University in Glassboro, New Jersey] naar een citaat van Neel zelf “the myth of blissful all-absorbing motherhood [...]”, waarvoor hij refereert aan de kunsthistorica Joan Marter, die het werk in 1978 omschrijft als een “Frank depiction of the ambivalent attitude of mothers realizing the awesome responsibilities of child-rearing”.⁶³⁶⁴ Volgens Denise Bauer staat dit werk dan ook haaks op het madonna en kind genre binnen de westerse kunsttraditie en het “emotional idealism” van Mary Cassat.⁶⁵ Door moeders en hun kinderen te idyllisch af te beelden, ontstond aldus Bauer een geprivilegieerd ideaalbeeld van het moederschap, wat zij omschrijft als “[...] relics of an androcentric historical tradition in which maternal subjectivity was invisible and women artists were (are) largely silent and silenced.”⁶⁷⁶⁸

Met opmerkingen [Hv1]: Bronvermelden....pagina?

Alice Neel, feministe voor het feminisme

In het interview met Hills zei Neel dat een schilderij ware betekenis krijgt als het historie en kunst vermengt, het de kijker een visueel aantrekkelijk beeld biedt, maar ook doordringt tot de complexiteit van innerlijke de mens, die geleerd heeft tweestrijd te accepteren en zichzelf

⁶¹ Denise Bauer, “Mother Work”, 103.

⁶² Jeremy Lewison. *Alice Neel, Portret van het moderne leven*. Ten. Cat. Brussel, Mercatorfonds en Gemeentemuseum Den Haag, (Brussel: Mercatorfonds, 2016), 166.

⁶³ Rowan University, “A. Hottle” geraadpleegd 10 juni 2020, <https://www.researchwithrowan.com/en/persons/andrew-hottle>

⁶⁴ “Joan Marter”, Wikipedia, geraadpleegd 10 juni 2020, https://en.wikipedia.org/wiki/Joan_Marter

⁶⁵ Andrew Hottle, “June Blum, Betty Friedan as the Prophet Alice Neel, Bella Abzug – the candidate,” in *The Art of the Sister Chapel: Exemplary Women, Visionary Creators, and Feminist Collaboration* (London: Routledge, 2017), 142.

⁶⁶ Denise Bauer, “Portraits of Mother Work,” 102.

⁶⁷ Denise Bauer, “Portraits of Mother Work,” 115.

⁶⁸ Denise Bauer, “Portraits of Mother Work,” 102.

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

te zijn.⁶⁹ Een filosofie die Neel ook toepaste in haar eigen werk: “Ik heb er misschien niet altijd bewust voor gekozen, maar wel het gevoel gehad dat de afbeeldingen van mensen hun tijd op een unieke manier weerspiegelen. Als een portret goede kunst is, geeft het de cultuur, de tijd en nog veel meer weer”.⁷⁰ Door in die geest te schilderen kaartte Alice Neel in haar portretten zaken aan als racisme, armoede en kindermishandeling, lang voordat er activistische kunst was, aldus Pamela Allara.⁷¹ Volgens Bauer schilderde Neel haar moeder-kindportretten op dezelfde manier als haar andere portretten, dus ook met alle onvolkomenheden, lang voordat de publieke opinie omtrent vrouwen veranderde onder de invloed van de 2de golf feminisme.⁷² Haar schilderijen van moeders en kinderen werden volgens Jeremy Lewison feministische iconen die een ‘ware’ kant van het moederschap uitdrukten die door eerdere, meer traditionele schilders was genegeerd.⁷³ Op die manier anticepeerde en droeg zij, aldus Bauer, bij aan de opkomst van het feminisme in de jaren 70. In haar essay verwijst Bauer hiervoor naar “Motherhood and Representation” van E. Ann Kaplan waarin ze wijst op de culturele verschuiving met betrekking tot het moederschap, die onder invloed van de vrouwenbeweging vanaf 1960 steeds beter voelbaar werd⁷⁴. Kaplan markeerde deze omwenteling als “the mother, coming into subjectivity”, of de vrijheid van een vrouw om moederschap op een subjectieve manier te beleven en te uiten⁷⁵. Volgens Bauer zag Neel deze verandering in de rol van de moeder via haar schoondochters en kleinkinderen. Door zichzelf buiten de algemene politiek en sociale opinie te plaatsen, was ze in staat de complexiteit van het vrouwzijn buiten of in strijd met de ideologische grenzen te visualiseren.⁷⁶ Pamela Allara specificeerde dit als volgt:

Returning to the Madonna and Child motif permitted her to examine the changes in the woman as wife-helpmate and mother-caregiver, while pointing out that child

⁶⁹ Patricia Hills, *Alice Neel*, 195.

⁷⁰ Jeremy Lewison, *Alice Neel, Portret van het moderne leven*, Ten. Cat. Brussel, Mercatorfonds en Gemeentemuseum Den Haag (Brussel: Mercatorfonds, 2016), 13. (vertaald citaat uit Alice Neel, Patricia Hills)

⁷¹ Pamela Allara, “The creation of a Myth”, 281.

⁷² Denise Bauer, “Mother Work”, 102.

⁷³ Jeremy Lewison, *Portret van het moderne leven*, 166.

⁷⁴ “E. Ann Kaplan,” Wikipedia, geraadpleegd 1 maart 2020, https://en.wikipedia.org/wiki/E._Ann_Kaplan

⁷⁵ Denise Bauer, “Mother Work”, 110. (Kaplan, E. Ann. 1992. *Motherhood and Representation: The Mother in Popular culture and Melodrama*. New York: Routledge)

⁷⁶ Denise Bauer, “Mother Work”, 105.

Chris Vandegehuchte

12881554

Christelvandegehuchte@gmail.com

rearing remained the sole responsibility of the mother. The new workplace equity had not taken into account the workplace in the private home.⁷⁷

In de podcast “Alice Neel, Viva la mujer” waarin Helen Molesworth samen met de kunstenaars Simone Leigh and Moyra Davey reflecteert over de interviews van Cindy Nemser met Alice Neel, zegt Molesworth dat Neel heel wat grenzen voor vrouwelijke kunstenaars heeft doorbroken, doch ambivalent was over de samenkoppeling van gender en kunst. Door echter een groot deel van haar oeuvre te wijden aan vrouwelijke ervaringen als zwangerschap, geboorte en moederschap is ze uitgeroepen tot een feministische held. Haar keuze om het ware leven van de vrouw te visualiseren maakte van haar een feminist vóór het feminisme.⁷⁸ Ofschoon ze protesteerde toen men haar bestempelde als een feministisch icoon, zorgde het feminisme wel voor bekendheid in haar latere jaren.⁷⁹ De kunsthistorica Dr. Mary D Garrard omschrijft dit als volgt: “But if she gave the movement a role model, the feminist movement gave her a context in which to be understood.”⁸⁰ Volgens Dr. Annemarie Vänskä [Artcurator and Adjunct Professor of Fashion Research at the Department of Design in Finland] kan Neel worden gezien als een voorbeeld van hoe, door de opkomst van de feministische kunstkritiek, ‘vergeten’ vrouwen vanuit de diepten van de geschiedenis op een voetstuk werden gehesen.^{81,82}

Conclusie

Uit de literatuur denk ik wel te kunnen concluderen dat de late moederkindportretten inderdaad kunnen worden gezien als feministische iconen. Omdat Alice Neel in deze werken de ‘ware’ kant van het moederschap liet zien voorafgaand aan de omwenteling van het

⁷⁷ Pamela Allara, *Pictures of People, Alice Neel's American Portrait Gallery* (Hannover, London: Brandeis University Press, 1998), 265.

⁷⁸ Helen Molesworth, podcast, <https://www.getty.edu/recordingartists/season-1/neel/>

⁷⁹ Denise Bauer, “Mother Work”, 110.

⁸⁰ Mary D. Garrard, “Alice Neel and me” *Woman's Art Journal*, Vol. 27, No. 2 (herfst – winter, 2006), 5. <https://www.jstor.org/stable/20358083>

⁸¹ “Dr. Annemari Vänskä”, geraadpleegd 10 juni 2020, <https://people.aalto.fi/annamari.vanska>

⁸² Annamari Vänskä, “Alice Neel: het sociale geweten van een moderne vrouw” in *Alice Neel, Portret van het moderne leven*, Ten. Cat. Brussel, Mercatorfonds en Gemeentemuseum Den Haag (Brussel: Mercatorfonds, 2016), 57.

Chris Vandegehuchte
12881554
Christelvandegehuchte@gmail.com

geïdealiseerde moederbeeld onder de invloed van de tweede feministische golf, is het begrijpelijk dat men haar en deze werken uitroept tot feministische iconen. *Moeder en Kind* is het eerste portret binnen deze reeks en laat als geen ander de onwennigheid en angst zien van het prille moederschap. De metaforische functie van de attributen, waterkruik en tafeltje, zou inderdaad kunnen bijdragen aan het iconische karakter van dit werk. Dit kan ik echter in geen enkel artikel of boek terugvinden, behalve in de tentoonstellingscatalogus *Alice Neel, Painted thruths*.⁸³ Het feit dat ze het feministische gedachtegoed van de tweede golf, de nadruk op de vrouw en haar positie in de maatschappij, onder andere als moeder en werkende vrouw en daarbij behorende dilemma's, aankaartte vóór de doorbraak van de tweede golf, zou kunnen verklaren waarom Jeremy Lewison dit schilderij omschreef als icoon van de eerste golf feminisme [1890-1920] in de Verenigde Staten.⁸⁴ Een letterlijke koppeling kan ik echter niet terugvinden in de literatuur. De meeste literatuur verbindt haar met de tweede golf of omschrijft haar als feministe vóór het feminisme. Naast haar moederkindportretten spelen inmiddels veel van haar andere portretten zoals haar naaktportretten van zwangere vrouwen, haar naakt zelfportret op 80-jarige leeftijd en portretten van prominente feministes een belangrijke rol binnen de feministische kunstgeschiedenis.

⁸³ Jeremy Lewis, *Painted Thruths*, 222.

⁸⁴ "Eerste feministische golf," Wikipedia, geraadpleegd 10 juni 2020, https://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_feministische_golf

Bibliografie

Allara, Pamela. *Pictures of People, Alice Neel's American Portrait Gallery*. Hannover: Brandeis University Press, 1998.

Allara Pamela. "The creation of a Myth." In *Feminism-Art-Theory, an anthology 1968 – 2000*, ed. Hilary Robinson, 280-288. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 2001.

Bauer, Denise. "Alice Neel's Portraits of Motherwork." *NWSA Journal*, Vol. 14, No. 2 (zomer, 2002): 102-120. <https://www.jstor.org/stable/4316894>

Becket Wendy. *Contemporary Women Artists*. New York: Phaidon Press Limited , 1988.

Beyer, Andreas, Benedicte Savoy, Wolf Tegethoff. *De Gruyter, Allgemeines Künstler-Lexicon, die Bildenden Künstler aller Zeiten und volker*. Red. Katja Richter, band 92: Naselli – Nordgren, 104. Berlin: Walter de Gruyter GMBH, 2016.

Fried, Daisy. "Hard-Won Innocance." *The Three Penny Review* nr. 90 (zomer 2002). https://www.threepennyreview.com/samples/fried_su02.html

Habecker, Anne. "Double Vision : A Rediscovery of Female Artists in the Twentieth Century." In *Double vision, woman as image and imagemaker*. Ten. Cat. Geneva, New York, The Davis Gallery at Houghton House, 2012. Geneva. New York: Hobart and William Smith Colleges, 2012. https://www.hws.edu/academics/davisgallery/pdf/double_vision.pdf

Heerma van Voss, Sandra. "Handboek voor de ambitieuze feminist." *NRC* (14 juli 2017). <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/07/14/dames-zit-toch-niet-zo-op-elkaar-te-vitten-12016522-a1566616>

Hills, Patricia. *Alice Neel*. New York: Harry N. Abrahams inc. , 1983.

Hottle, Andrew. "June Blum, Betty Friedan as the Prophet Alice Neel, Bella Abzug – the candidate." In *The Art of the Sister Chapel: Exemplary Women, Visionary Creators, and Feminist Collaboration*, Herdruk, 125-151. Londen: Routledge, 2017.

Kinder Carr, Carolyne. *Alice Neel: Women*. Michigan: Random House Inc., 2002.

Lewison, Jerermy, Barry Walker, Tamer Garb en Robert Storr. *Alice Neel Painted Truths*. Ten. Cat. Houston, The museum of Fine Arts, 21 maart – 13 juni 2010. Houston: The Museum of Fine Arts, 2010.

Lewison, Jeremy. *Alice Neel, Portret van het moderne leven*. Ten. Cat. Brussel, Mercatorfonds en Gemeentemuseum Den Haag, Brussel: Mercatorfonds, 2016.

Luke, Ben. "Alice Neel was the art world's best kept secret." *Evening Standard* (29 juni 2010). <https://www.standard.co.uk/arts/alice-neel-was-the-art-worlds-best-kept-secret-6486162.html>

Lyon, Bethany Lucy '15. "Perceptions." In *Double vision, Woman as Image and Imagemaker*. Ten. Cat. Genève, New York, The Davis Gallery at Houghton House, 2012. Geneva, New York: Hobart and William Smith Colleges, 2012. https://www.hws.edu/academics/davisgallery/pdf/double_vision.pdf

Nemser, Cindy. *Art Talk, Conversation with 15 women artists*. United States: Westview Press, Harper Collins Publishers inc., 1995.

Geraadpleegde literatuur, maar niet gebruikt

Frueh, Joanna. "The body through Women's eyes." In *The power of feminist art, the American movement of the 1970s, history and impact*, red. Norma Broude en Mary D. Garrard, 190 -207. New York: Harry N. Abrams, 1996.

Gouma-Peterson, Thalia and Patricia Mathews. "The Feminist Critique of Art History". *The Art Bulletin*, Vol. 69, No. 3 (Sep., 1987): 326-357. <https://www.jstor.org/stable/3051059>

Kramer, Marjorie. "Some Thoughts on Feminist Art." *Women and Art, 1 (1971)*. In *Feminism Art Theory, an anthology 1968 – 2014*, second edition, ed. Hilary Robinson, 225 -226. West-Sussex: John Wiley & Sons, Ltd., 2015.

Nemser, Cindy. "Art Criticism and Women Artists." *The Journal of Aesthetic Education*, Vol. 7, No. 3 (Jul., 1973), 73-83. <https://www.jstor.org/stable/3331886>

Neyer, Gerda en Laura Bernardi. "Feminist Perspectives on Motherhood and Reproduction." *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, Vol. 36, No. 2. <https://www.jstor.org/stable/41151279>

Silberman, Robert. "Alice Neel. Minneapolis" *The Burlington Magazine*, Vol. 143, No. 1181 (Aug., 2001): 518-519. <https://www.jstor.org/stable/889222>

Schor, Mira. "Alice Neel as an Abstract Painter" *Woman's Art Journal*, Vol. 27, No. 2 (Fall - Winter, 2006): 12-16. <https://www.jstor.org/stable/20358085>

Temkin, Ann, Susan Rosenberg en Richard Flood. *Alice Neel*. Ten. Cat. Philadelphia, Philadelphia Museum of Art, 18 februari – 15 april 2000. Philadelphia: The Philadelphia Museum of Art, 2000

Adrian Searle, "The weird world of Alice Neel." *The Guardian* (7 July 2010). <https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/jul/07/alice-neel>

Afbeeldingen

Alice Neel. *Moeder en kind (Nancy and Olivia)*, 1967, Olieverf op doek, 99,7 x 91,4 cm. Collectie Diane and David Goldschmidt. Foto credit: Lee Fatherree, Estate of Alice Neel.

Alice Neel, *Degenerate Madonna*, 1930. Olieverf op doek, 78,7 x 61 cm. Private collection. Foto credit: Estate of Alice Neel.

Alice Neel, *Well Clinic*, 1967. Olieverf op doek, 99,7 x 91,4 cm. Collectie Diane and David Goldschmidt. Foto credit: Lee Fatherree, Estate of Alice Neel.

Alice Neel, *The intellectual*, 1929. Aquarel op papier, 26,7 x 38,1 cm, Courtesy Marcia Rafelman.

Videoregistraties

Nemser Cindy interview with Alice Neel, August 2, 1971, box 20, C29a–b, Cindy Nemser papers, 2013.M.21, Getty Research Institute;

Archives2.getty.edu:8082/xtf/view?docId=ead/2013.M.21/2013.M.21.xml

<https://www.getty.edu/recordingartists/season-1/neel/>

Internetsites

Aalto University. "Dr. Annemari Vänka." Geraadpleegd 10 juni 2020.
<https://people.aalto.fi/annamari.vanska>

Alice Neel Estate website. "gallery." Geraadpleegd 9 april 2020.
<http://www.aliceneel.com/gallery/>

Brandeis University, "Pamela Allara", geraadpleegd op 9 juni 2020.
<https://www.brandeis.edu/facultyguide/person.html?emplid=ed733741354464ab9a564ae9f8b6d3d8918fc1e6>

Goldman, Zoe. "Recording Artists, season one, Radical women, Alice Neel Viva la Mujer." Getty Education. Getty Conservation Research Foundation Museum, Los Angeles. Geraadpleegd op 9 april 2020. <https://www.getty.edu/recordingartists/season-1/neel/>.

Haanappel, Karin. "Hoe kwam Isis buiten Egypte." Geraadpleegd 9 april 2020
<https://hetparijsvanisis.wordpress.com/category/ho-kwam-isis-buiten-egypte/>

Kunstmuseum Den Haag, "Alice Neel, schilder van de ziel", geraadpleegd 9 april 2020
<https://www.kunstmuseum.nl/nl/tentoonstellingen/alice-neel>

Moskowitz, Sam. "W.P.A. Anniversary." Geraadpleegd op 9 april 2020,
<https://gvshp.org/blog/2015/04/08/w-p-a-anniversary/>

Nordiska Akvarellmuseet. "Alice Neel på Nordiska Akvarellmuseet 26 maj - 8 september 2013." Geraadpleegd 10 juni 2020,

http://www.mynewsdesk.com/se/nordiska_akvarellmuseet/images/den-intellektuella-the-intellectual-1929-197740

Rowan University. "A. Hottle." Geraadpleegd 10 juni 2020,
<https://www.researchwithrowan.com/en/persons/andrew-hottle>

The culinary institute of America. "Faculty bio: dr. Denise Bauer." Geraadpleegd 10 juni 2020. <https://www.ciachef.edu/denise-bauer/>

Wikipedia. "Ann Sutherland Harris." Geraadpleegd op 9 juni 2020.
https://en.wikipedia.org/wiki/Ann_Sutherland_Harris

Wikipedia. "Cindy Nemser." Geraadpleegd op 9 april 2020.
https://en.wikipedia.org/wiki/Cindy_Nemser.

Wikipedia. "E. Ann Kaplan." Geraadpleegd 1 maart 2020.
https://en.wikipedia.org/wiki/E._Ann_Kaplan

Wikipedia. "Joan Marter." Geraadpleegd 10 juni 2020.
https://en.wikipedia.org/wiki/Joan_Marter

Wikipedia. "Eerste feministische golf." Geraadpleegd 10 juni 2020.
https://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_feministische_golf

Wikipedia. "Mary Garrard." Geraadpleegd 10 juni 2020,
https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Garrard